

Strípky Čriepky

Časopis Čechů, Moravanů, Slezanů a Slováků na Novém Zélandě

Číslo 7 (No.7)

Červenec 2012 (July 2012)

Ročník 23 (Vol. 23)

Čeští a slovenští spisovatelé

Samo Chalupka

Život

Narodil sa v rodine evanjelického farára Adama Chalupku (matka Anna rod. Pruniová, brat Ján Chalupka) a vzdelanie získaval u otca, neskôr navštevoval gymnázium v Gemeri a od roku 1822 študoval na lýceu v Kežmarku. Od roku 1824 študoval v Rožňave, od roku 1827 na bratislavskom lýceu filozofiu a teológiu, kde 1829 patril k iniciátorom vzniku Spoločnosti československej, neskoršieho ohniska štúrovcov.

Chalupka pôsobil spočiatku ako knihovník, neskôr sa stal podpredsedom tejto spoločnosti. Členovia spoločnosti sa nevenovali len literatúre, ale zaujímali sa i o dejiny, osud národov a ich zápas za slobodu. Preto sa po vypuknutí povstania poľskej šľachty v roku 1830 vydal do Poľska ako dobrovoľník a v nasledujúcom roku bol zranený v bojoch pri Haliči.

Po uzdravení pôsobil najprv ako vychovávateľ v Demänovej, no už v roku 1833 pokračoval v štúdiu na evanjelickej teologickej fakulte vo Viedni.

S Chalupka

V roku 1834 pôsobil ako evanjelický kaplán v Chyžnom, 1836 farár v Gemerských Tepliciach a po otcovej smrti v roku 1840 zaujal jeho miesto v rodnej Hornej Lehote, kde pôsobil až do svojej smrti.

Od mladosti sa angažoval v slovenskom národnom hnutí; 1837 člen tajného mladoslov. spolku Vzájomnosť, 1844 štúrovského spolku Patrín, 1861 spolutvorca Memoranda národa slovenského a 1863 spoluzakladateľ Matice slovenskej.

Jeho básnická dikcia zásadne ovplyvnila ďalšie smerovanie slovenskej

poézie na báze ľudovej piesne, balady a historickej epiky, ale aj v oblasti používania literárneho jazyka, ako jeden z prvých tvoril v stredoslovenčine. Zaradil sa k hlavným reprezentantom romantizmu, v ňom rozvinul najmä ľudový jánošíkovský, ale aj protiturecký motív.

V historickom speve Mor ho! zobrazil hrdinský odpor Slovákov v boji proti Rimanom, ktorý sa často aktualizoval v našich dejinách počas boja za nezávislosť a zvrchovanosť Slovenska.

Tvorba

Lásku k literatúre si vybudoval už počas štúdií v Rožňave. Jeho prvé literárne pokusy vznikali v bibličtine už v dobe, keď študoval na bratislavskom lýceu. Debutové básne mu vyšli v almanachu Plody v roku 1836.

V jeho dielach sa objavuje zobrazovanie slovenskej prírody, Slovenska a jeho krajov, ale tiež jeho vlastenectvo, vernosť rodnej krajine a ľudu a uvedomenie si neslobodného postavenia jeho krajanov. Vo svojej tvorbe však, podobne ako napr. Ján Botto, využíval ľudové piesne a slovenskú ľudovú poéziu všeobecne.

V 40. rokoch 19. storočia sa pridal k hnutiu Ľudovíta Štúra, no trval na väčšom uznaní nárečia svojho kraja, v čom ostal celé roky neústupný, aj keď už bola uzákonená nová slovenská gramatika a pravopis (svedčí o tom i jeho jediná básnická zbierka Spevy). Písal vlastenecké básne, lyrické básne, básne angažované za politický program národného oslobodenia, ale tiež je i tvorcom historickej epiky a historického spevu.

Jeho lyrika aj historická epika je zhrnutá v zbierke Spevy z roku 1868. Tá je inšpirovaná ľudovou piesňou a preniká ňou pátos boja za národné oslobodenie.

Venoval sa aj tvorbe duchovnej poézie a ľudovúchovnej spisbe (náboženskými piesňami prispel do Zpěvníka evanjelického, 1842.

Diela

Poézia

- 1829 – Repertorium dispositionum, rukopis s básnickými náčrtmi a veršami
- 1834 – Koníku moj vraný, báseň (uverejnené v Novom i starom vlasteneskom kalendári)
- 1834 – Nárek slovenský, báseň (uverejnené v Novom i starom vlasteneskom kalendári)
- 1834 – Píseň vojenská, báseň (uverejnené v Novom i starom vlasteneskom kalendári)
- 1864 – Mor ho !, báseň
- 1868 – Spevy, básnická zbierka; obsahovala napr. diela:
- Likavský väzeň (pôvodný názov Jánošíkova náumka)

- Kráľohol'ská
- Branko
- Kozák (pôvodný názov Syn vojny)
- Turčín Poničan
- Boj pri Jelšave
- Odboj Kupov
- Vojenská, báseň
- Juhoslovanom, báseň
- Bolo i bude, báseň
- Večer pod Tatrou, báseň
- Při návratu do vlasti, báseň
- Smutek, báseň
- Toužba po vlasti, báseň
- Má vlast, báseň
- Turčín Poničan, báseň

Preklady

- 1843 – Pálenka otrava, preklad diela švajčiarskeho spisovateľa Heinricha Zschokkeho Brandweinpest

Pamätník pripomínajúci Sama Chalupku. Pohľad z Radlinského ulice v Bratislave

Převzato z Internetu